

V. L E V É L.

*Költ Komáromban, Sz. György Havának
17. Napján.*

*A' külső vagy Világi Fő-Tisztségek Ma-
gyar Országban.*

A⁹ Mágnások, vagy az Ország' Bárói
közzé tartoznak e' következők:

A' *Palatinus, Nádor Ispány*, vagy *Nagy Gróf*. Ez az Orzágra tartozó főbenjáró dolgokban a' Királynak Vitzéje. Mikor ez a' Palatinusi Fő-Tiszttség a' halál által üresen hagyatik, akkor tesznek a' Királyok az Ország' meggyezésével Hely-tartót, a' millyen vólt egynehány esztendeig Albert Hertzeg. A' Magyar Orzági Palatinusokat renddel leírja *Tongelinus*, a' maga Centúriájiban.

Judex Curiae, vagy *Ország-Birája*, a' ki most M. Gróf Zitsi Károly.

A' *Horváth Orzági Bán*, a' ki most Gróf Erdödi Jó'sef.

A' *Fő Kints-tár-Mester*, a' ki most M. Végh Péter Úr. Ezek a' négy Fő-tiszt-ségek az Országban változhatatlanúl így következnek mindenkor az ő rangjok szerént.

E' következőkben pedig a' Tiszttségnek

régisége szerént van az elsőfég. Ilyenek ezek :

A' *Test-örző Sereg' Fő Kapitányja*, a' ki 1765-ben az utólfőbb Ország gyűlésében nyert magának helyet az Orzágnak Báróji között, a' ki most M. Gr. Károlyi Antal.

Az *Udvari Mareschall*, a' ki most M. Gróf Majláth Jó'sef Úr.

A' *Fő-ajtó-örző*, (*Janitorum Regalium Magister*) a' ki most M. Gróf Pálffy Leopold.

Királyi Udvar Mester, (*Curiae Regiae Magister*) a' ki most M. Pálffy Károly Fő Cancellárius 's a' t.

Királyi Fő Lovász Mester, (*Agasorum Regalium Magister*) a' ki most Herzeg Grafalkovits Antal Úr.

Királyi Fő Szakáts Mester, (*Dapiferorum Regalium Magister*) a' ki most M. Battyáni Jó'sef György.

Királyi Fő - Pohárnok, M. Gróf Zitsy Ferentz, 's a' t.

Pofon Vármegyének Fő Ispányja, a' ki mindenkor utólfó az Ország' Báróji között, 's az Ország-gyűlésében tett végezeknek a' maga nevet alá szokta írni.

Hajdan az Ország Báróji közzé tartoztak ezek is:

Az *Erdély Országi Vajda*, a' ki egyszer'smind a' Székelyek' Grófjok vólt.

A'

A' *Severiai Bán*, a' melly Tartomány
esett Horváth Ország' szélén, Triest-felé.

A' *Machóvi Bán*, de a' mellyet a' Tö-
rökök régen el-rontottak.

A' *Temesvári Gróf*.

II-fzor, Az Ország'nak kisebb Báróji 's
Grófjai között ilyen rend vagon.

Leg-első a' *Koronának két őrizőji*,
a' kik most M. Gróf Keglevits Jó'sef, és
M. Gróf Nádasdy Mihály. Ezek után kö-
vetkeznek a' Vármegyéknek Fő Ispánjaik.
Leg-első azok, a' kik örökös Fő Ispánok
valamelly Vármegyében. Ezek között is leg-
elől ül a' Pofon Vármegyei Fő Ispán; a'
többek pedig az ő idejek' vagy Tifztsége-
nek régisége szerént ülnek az Ország' gyűlé-
sében. — A' Pofon Vármegyei Fő Ispánfá-
got örökség szerént bírja a' Pálffy Familia,
1599-től fogva. Hajdan ritka kapta-el ezt
az örökség szerént való Fő Ispánfágot. Hu-
nyadi János vólt az első, a' ki Bistritzben
örökös Gróf lett. Zápolya Imre Mátyás
Király alatt lett örökös Gróf Szepesben.
Perényi Imre ULászló alatt Aba-újban. —
Ma ezek a' Familiák bírnak örökös Fő Is-
pánfágot. A' *Csáki* Familia Szepesben
1638-tól fogva. Gróf *Illyésházi* Trentsen-
ben és Liptóban 1586. és 1610-től fogva.
Gróf *Révai* Thúrotzban 1561-től fogva.
Hertzeg *Eszterházi* Sopronban 1686-tól fog-

va. Gróf *Kohári* Hontban 1711-től fogva. Hertzeg *Battyáni* Vas Vármegyében, a' ki Hertzeggé lett 1764-ben. Gróf *Nádasdy* Komáromban. Gróf *Althan* Szalában. Gróf *Schönborn* Beregben.

A' Fő Ispányok után ülnek az Országgyűlésében a' Grófok és Bárók; a' melly nevezetek tsak az Auszriai-Ház alatt lettek örökség szerént valók. Hajdan a' Grófi-tzím a' Hivatalhoz vólt köttetve, Báró pedig egy sem vólt. — A' régi időkben a' Sz. Györgyi és *Bazingi* Grófság vólt híres. Lásd *Prey. de Prioratu Auraniæ*.

Azután következnek a' Nemések, a' kik vagy Birtokosok, (Possessionati) vagy tsak Armálisták. Ezekután a' Királyi-városok, mellyek szám-szerént ötven hatan vannak, 's az Országgyűlésére Követeket küldhetnek. Leg-nagyobb 's leg-népefebb ezek között Debretzen, melly 1715-ben lett Királyi Várofsá. A' Lakosoknak számjok lehet harmintz ezer, a' kik tsupa Magyarok, ki-vévén egynehány Német Mester-embereket. Híres épületek benne a' nagy templom, melly mellett van a' Rákótzitól ajándékozott nagy harang is az ő tzímerével együtt. A' több templomok, és a' Reformatum Collegium, mellyben majd négy száz Ifjak, egyéb hasznos szolgálatokra is ugyan, de kivált Papságra készíttetnek. A' régi Köny-

Könyves-ház (Bibliotheca) el-pusztított-
1607-ben; de az ólta ismét más állított-
fel, mellyet ma is minden nap, nagy gond-
dal öregbít ennek Fő-Gondviselője Sinai
Miklós Úr. Ékecségére szolgáltak ennek a'
Városnak az itt lakott Belső és Külfő Fő-
emberek; mint Csipkés Komáromi, Tatai,
Maróti, Szilágyi, Varjas, Hatvani, Sze-
remlei, Domonkos Márton, 's ennek Fija
Domonkos Lajos, kik a' benne lévő ritka
tehetségekkel 's táalentomokkal nemcsak egy
Városnak Bíróságára, de egy Vármegyének
igazgatófára is alkalmasok lettek volna. A'
körülötte termett szék-fót (natrum) le-írta
Orvos Pázmándi, melly a' Berlíni Tárfá-
ságnak munkáji közzé is bé-tétetett.

A' Magyar Országai Hertzegi, Grófi,
Bárói, 's Nemefi Familiákon kívül vagy-
nak sok idegen Familiák, a' kik a' hazafi-
ságot rész szerént pénzzekkel, rész szerént ér-
demekkel nyerték-meg. Illyek vagynak:

Hertzegek 18-an, kik között nevezete-
sek, *Kaunitz*, *Kinszki*, *Lichtenstein*, *Die-
trichstein*, *Migdtzi*, *Trautmansdorf*, 's a' t.

Grófok 69-en, kik között nevezetes
Aspremont, *Daun*, *Vallis*, 's a' t.

Bárók, 169-en.

A' hazafiság az Ország-gyűlésében
szokott bizonyos summa pénzért adat-
tatni, 's mint hogy ezek az idegen

Familiák igen szaporódtak; a' Hazafiség ára fellyebb emeltetett. Néha ez a' hazafiség ingyen ajándékozott azoknak, a' kik az Ország' javára hasznos szolgálatokat tettek. Így ajándékozott ez Hertzeg *Eugénusnak*, Cardinalis *Migátzinak*, Gen. *Daunnak*, és egyebeknek. Az Ország törvényjei szerént ki-rekesztettek ebből a' Hazafiságból a' Lengyelek és Venétusok: de ha pénzzel nem, azok is meg-nyerhetik azt érdemmel, mint p. o. *Laszcy* meg-nyerte vólt. A' ki a' Hazafiságot meg-nyeri, az magának az Országban jószágokat vehet, 's azokat mint Haza-fi úgy bírhatja. — Hihető, hogy meg-fog ezzel a' Haza-fisággal tiszteltetni Hertzeg *Coburg*, a' kinek köszönhetjük főképpen az el-múlt esztendő-béli csoportos szerentsénket.

A' hadi történetek' nemes írójikkhoz

Kedves hazámnak egén ragyogó szép fényü
fugarok,
Kik lelkekre ható mennybéli világtokat,
önként,
Angyali jófággal forrván, ontjátok imádott
Nemzetetekre! ! Miképp háláljon Néktek
örömtől
El-ragadott 's forró érzésektől hevesített
Szi-

Szívem, hogy én rám is — bímbódzó kis
tsemetére —

Annyi kegyességgel töltétek fénytek' özönjét,
'S olly igen édesden serkentitek ifju időmnek
Szunnyadozó erejét? ? — — Nints nagy

Flakkus tüze, nintsen
Isteni Pindárnak szíkrázó lelke mejemben,
Hogy Nevetek' dítso fényjét, végetlen időkre
Zengő énekben' bámúlva tsudálni tanítnám
A' Haza' hasznáért buzgó késő maradé-
kot! — —

Ám de úgy is remekül született nagy lelke-
tek, inkább

Mélly tsendefségben kívánja kereshi szerelmét
A' nemes elmének; nem is ér-fel femmi di-
tsőfég,

'S pompa az érzékeny szívből forrott közfö-
nettel.

Én is hát tsak öröm könyvet hullatva fze-
memből

Áldozom éltem' fogytáig örök érdemiteknek.
Én is örömbe merült szívemben nagy neve-
teknek

Állatok egygy tíztes, tündöklő ofzlopot, a'
melly

Tartótságával Phidiásnak Párosi drágább
Márványból faragott remekit meg-győzze e-
zerfzer,

'S a' melly szüntelenül, szép példátokra mu-
tatván,

Áldandó nevetek' szívembe rekeffze örökre.

'A

A' Találós Mese vólt *Tzirkalom*; a'
Rejtett Szó *Kép*, mellyből ki-telik *pék*, *ép*,

Találós Mese.

Koronás tzímerem villog a' fejemen,
De a' szakállamat vifelem mejjemen,
Testem kedves étek a' nagy Uraknál is.
De fejemen nem kap még az ehes eb is,
Nevemből jú, kapu, juk, kapa, ki-telik,
Ha kik jól keresik ezeket meg-lelik.
Dorogról,

Rejtett Szó.

Az ő neve éppen tsak nyóltz betüből áll,
Gyűjteményben ollyat minden ember talál,
Pompára két első betűjét szeretik
Azért is majd minden nagy Urak kedvellik
De ha ismét ehez két betűt hozzá télsz,
Így a' két elsőnek nagy ellensége léssz,
A' négy végfő, neve eggy ritka madárnak,
Kit a' madarak közt mondnak leg-na-
gyobbnak.

Szigetről. Gáti Károly, Syntaxista.

Jelentés.

N. Andrád Sámuel Orvos Doktor Úr-
nak elmés és mulatságos Anekdótái találtat-
nak

nak Bétsben, Pesten, Szebenben, egy M. forintért.

N. Fűskúti Landerer Mihály Úrnál, Pofonyban, Pesten és Kafsán, a' többek között e' következendők árúlnak:

Articuli Diætales ab Anno 1715.—1765.
Fr. Forgatsii de Ghimes — Commentarii Libris XXII. — Virgilius Eklógái. — Trenk' élete. — Orfeus. — Válogatott elme futtatások. — Sziegvárt. — Mátyus István Diætheticája. — Sturm' és Tiede' Istennel való Társalkodásai.

Már ez előtt két esztendővel másodszor nyomtattam volna ki a' Henriást, mert annak számos nyomtatványjai hirtelen elkeltek; sőt az ólta hat száz is el-kelt volna, mert ritka hét hogy ne írának hozzám éránta; de mivel Landerer Úr meg-ígérte, 's már ki is nyomtatta m. b. T. Szilágyi Sámuel Superintendens Úrnak fordítását, hogy ez is el-kerjen, azért halasztottam eddig, de nem sokára másodszor fog nyomtattatni. — Azért jelentem ezt, mert mindeneknek különös Levéllel felelnem nem lehet,

Egy emlékeztető-pénz.

Azon híres, Brabantziában történt Ramilliai (Ramillies) ütközet után 1706-ban

E 5

egy

eggy emlékeztető-pénz verettetett Hollandiában, melly a' Frantzia Királyt *Márfi* öltözetben, pa' sra döllefzkedve, ezen fellyül írással: *Nagy Lajos*, mutatja; mellette a' Nagy Britanniai Királyné áll, Minervát ábrázolván; 's őt ezen szókkal által-szegezi: *Nagyobb Anna!* Lásd *La vie de Charles III. Roy de Espagne. Part. III.*

Ugyan ezen Hérónénak e' vólt szavajárása: (Symbolum) *Mindég* eggyet, ezzel akarván esmértenni, hogy változhatatlan ő színteféggel, Igazfággal, 's állandósággal akar Istenéhez, Rokonihoz, Jobbágyihoz vífeltetni. Lásd *La vie de Charles III. Part. III.*

H. I. Pozsoni Szemináriumból.

Magyar Országának második nagy folyó-vize a' Tisza.

Ered ez Máramaros Vármegyében két forrásokból, mellyek közzül az egyik *feke-te*, a' másik pedig *fejér* forrásnak nevezettik. Minekutánna mint eggy negyven nyóltz mért-földeket megy, a' Dunába szakad *Tétel-nél*. Minden egyéb folyó-vizek felett bővölködik halakkal, úgy hogy a' Régiek azt szokták mondani, hogy a' Tiszának eggy harmad része halból áll. Kivált a' nagy áradásnak idejekor, annyi halak kiinn szorúlnak

nak az apróbb tavakban, hogy fő-képpen ez előtt, száz halat is meg-lehetett egy forinton venni. Tsege és Tarján körül, 's még Tokaj alatt is, minden nyáron fok tokokat fognak. Vagynak benne mázsás hartsák, harmintz negyven fontos pontyok és tsukák; mellyeket szekerenként hordanak Kafsára, Eperjesre, Debretzenbe, és más Városokba. Rák is felette iök van a' Tifzában, mellyet gyönyörűséggel fognak még az Urafágok is éjtszakánként; égő szurokkal 's szalma tüzzel ki-tsalják őket lyukaikból. Mikor a' Jászfágon foly keresztül ez a' víz, két felől a' partján a' több nádok között tzúkor nád is terem; a' honnan némelleyek úgy gondolkoznak, hogy a' Tifzának ez a' térfége a' tzúkor plántáknak meg-termésekre alkalmas lenne. Ugyan itt terem a' Tifzában fok sulyom is, melly az ősz' végén érik meg, 's holmi bunda darabokkal 's júb farkakkal húzogatják-fel a' fenekéről, 's szekerenként hordják el-adni. Drágafágnak idejekor kenyeret is lehet ebből készíteni. Nevezetesebb Városok a' Tisza parton ezek.

1. *Sziget*, Máramaros Vármegyében, a' hol tartatik a' Vármegye gyűlése. A' Tisza a' maga forrásátúl fogva alig végzett még el három mért földeket, a' mikor már itt meg-terhelik annak hátát szálakkal, vagy szélesen öszve kötözött fényökkel, két 's három

rom ezer kö főt egyre rá raknak, 's úgy szállítják-le az alföbbs Városokba.

2. *Tokaj*, Zemplin Vármegyében. Itt hét valláson lévő embereknek vagyon templomjok. Hegyéröl és boráröl nem szükség írunk, mert az az egész Világon híres. *Fischer* Orvos Doktor Cárniol köre és Bólusra is talált itt; a' mint ezt le-írja egy munkájában e' tzm alatt: *De Terra medicinali Tokaiensi*. A' Tokaji Orvosi földről. Vagyon itt a' Tiszán egy derék híd is, melly ez előtt mint egy negyven esztendőkel építettett. Vagyon egy igen költséges töltés is, melly tart Rakamazig, és hét hidak vagynak rajta: azért is, nem tsak a' fizekertől, hanem a' gyalog emberektől is vámot vesznek.

3. *Szólnok*, derék mező város Heves Vármegyében, egy Föld várral együtt, melly vitéz Eleinknek fok hartzaikról elégé esméretes. Az itt építettett híd is igen nagy hafznot hajt. Terem itt a' Tiszában a' többek között fok tekenős béka, melly egész Hollándiáig 's Angliáig is némelly kereskedő Németektől el-vitettetik.

4. *Szeged*, Királyi Város Tsongrád Vármegyében. 1459-ben itt tartatott Mátyás Király Ország-gyűlést a' Franciscánusok' templomjokban, mellybe könnyen is bé-fér három ezer ember. Ugyan akkor a' templom-

plomnak ajándékozta a' maga Királyi palástját, melly fok gyémántokkal vólt meg-éke-
 lítettve. Mátyás Király előtt, 's azután is,
 igen népes Város vólt Szeged, 's vólt benne
 húsz templom. Mikor I-fő Lajos alatt a'
 Bolgárok Belgrádot ostromolták; negyven
 ezer emberek mentek innen Belgrádnak fe-
 gítségére tsónokokon 's hajókon, a' kik
 nagy részént Szegediek vóltak. Ma a' la-
 kosoknak számoz mintegy húszon négy e-
 zerre mehet. I-fő ULászló itt kötött ditső-
 féges Békeséget a' Törökökkel; de mivel
 másoknak sürgetésekre azt meg-rontotta,
 meg-verettetett a' Törököktől Várnánál, 's
 maga is el-esett. — A' Mohátsi vefzedelem
 után el-foglalta a' Várost II-dik Solimán.
 1552-ben a' hajdúk éjtszakának idején rá-ü-
 töttek e' gazdag Városra, 's a' várat ugyan
 meg nem vehették, de a' hostátokat fel-
 prédálták. A' gazdag préda után a' dorbé-
 zolásnak adták magokat, 's az alatt *Ali* a'
 Budai Bafa számos népével rájok rohant,
 és fokakat közzülök le-vágott. De mivel
 a' maga népéből is igen fokot vefzett, hogy
 azt Konstantzinápolyban el-titkolhassa, nem
 tsak a' hajdúk', hanem az el-esett Törökök'
 orrokat is el-vagdaltatta, és negyven zász-
 lókkal együtt öt ezer orrokat küldött-bé
 Konstantzinápolyba a' Török Tsászárnak.
 1686-ban el-véttetett a' Törököktől, 's az
 ólta a' Tsászári háznak kezében vagon.

Az

Az 1764. Eszt. Pofonban tartatott Diétán az akkori Nádor Ispány, Battyáni Lajos Úrnak, az öfzve-gyűltt Mág-násokhoz 's a' t. ékes Magyar beszédje, szórúl szóra.

Felféges Affzonyunk', és Nemes Hazánk' közönféges tetzféséből reám terjesztett valóban fűllyos hívatalomnak egész idejében e' mái napot méltán leg-fzerentséfebbnek tulajdoníthatom, midön életemnek és hívatalomnak véglő bé-fejezése előtt azon örventes alkalmatofságot meg-érnem engedtetett, mellyben illy jeles számmal öfzve-gyűlt Nemes Hazánk' fő és érdemes Tagjainak számtalan terhes, és valóban vezedelmes alkalmatofságokban, és meg-magyarázhatatlan fűllyos változásokban végben vitt hívatalombéli munkálkodásomat, nem tsak híven eleikbe terjeszthetem, de abban is édes Hazánkhoz szíves buzgófégomnak, és igaz fzeretetemnek meg-bizonyíttásával, még egyfzer hív igyekezettel köz munkás lehetek; minémüképpen t. i. Országunknak köz Javát, 's önnön magunk' bátorfégos meg-maradását szerezhefsük, 's ugyan a' végre Felféges Affzonyúknak és Királynénknak egyedűl Tartományjai tsendes és állandó meg-maradására tzélozó szándékinak, és Anyai gond-

gondvifelésének tellyesítésében tehetőségünk szerént közönféges szabadságunk férelme nélkül tartozó Jobbágyi kötelefségünknek megfelelhesünk, és mind ezekben egyenlő erővel, tanáttsal, és fegedelemmel munkálkodhafsunk, de egyfzer'smind nem tsak a' mostani szükfégeknek segítféjét, hanem a' közönféges Jónak hosszabb idökre való állandó elő-mozdítását is szívünkre kell vennünk; mellyben hogy annyival inkább böl-dogúlhafsunk, leg-elöször a' Felséges Úr Istennek irgalmaságát, a' Sz. Lélek' malasztja által buzgó imádsággal más napon kérnünk, és munkálkodásinkat azzal kezdenünk szükféges.

A' méheknek Országok vagy Köz társaságok.

Azon tapasztalások, mellyeket a' természet vi'ssgálók, a' méheknek életek' módjáról, gazdaságokról, munkájokról, és igazgattatásokról tapasztalgattak, olly különöfök, hogy valóban tsupa költeménynek és mesének tartattathatnának, hanem ha olly tapasztalású emberek felelnének azok mellett, mint *Svammerdam*, *Maraldy*, és kivált képpen ama természet' nagy bűvára *Rómür*, a' ki a' méheknek természeteket, rendjeket, ki-írhatatlan szorgalmatosága által különösen meg-vi'sgálta és ki-tapogatta.

A'

A' kinek is emlékeztető jegyzéseiből egy valaki a' méheknek históriáját öfzve szedegette, mellyből a' következendő környül-állások fő-képpen meg-jegyzést érdemlenek.

Eggy méh-kas hasonlítottathatik valamely jól épült, és jó rendű várashoz, mellynek lakosít 17. 's 18. ezerre számlálhatjuk. A' Társfág egy fő által igazgattatott lévén, áll egy Királynéből, Udvarnokokból, Katonákból, kézi mívészekből és a' köz-népből. A' Királyné egy a' Város közepén épült várban lakik; az Udvarnokok és Miniszterek Palótákban; a' köznép pedig apró házakban. Azok a' likak mellyek a' méh-kasban szemléltethetnek, a' méheknek házaik; mellyek között némelleyek nagyobbak, némelleyek apróbbak. A' nagyobbakat bírják a' Királynénak Udvarnokjai; az apróbbakat pedig a' Köz-nép. A' likak úgy gondoltathatnak mint az egész társfágnak közönséges épületjei, mivel ezen nemzet között meg-vayon a' Javaknak egymással való köz-vólta. Némelley likak bé-zárott élésházak, mellyekben a' méz tartatik, hogy ha ezen eledelben valami szükfég találna támadni, mindenkor elegendő el-rakott eleféggek lehessen. Némelleyek a' méheknek mindennapi tápláltatásokra ki-tárt élés-tárok.

(A' többi következik.)